

SPRAWOZDANIA Z KONFERENCJI

Joanna Kluczyńska

Sprawozdanie z międzynarodowego sympozjum naukowego pt. *Skazani na konflikt? Tożsamości religijne, narodowe i kulturowe w poszukiwaniu modeli współistnienia* Warszawa, 19-20 maja 2014 roku

Wspólnym staraniem Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie oraz Ambasady Izraela w Rzeczypospolitej Polskiej zorganizowano w dniach 19-20 maja 2014 r. dwudniowe międzynarodowe sympozjum naukowe pt. „*Skazani na konflikt? Tożsamości religijne, narodowe i kulturowe w poszukiwaniu modeli współistnienia*”.

Wydarzenie zgromadziło wielu znamienitych gości. Wśród licznych prelegentów byli goście z Izraela, profesorowie reprezentujący wiele polskich uczelni, a także pracownicy naukowcy ChAT.

Sympozjum zainaugurowane zostało wystąpieniami przedstawicieli organizatorów: ze strony ChAT gości powitał J.M. Rektor ks. prof. dr hab. Bogusław Milerski, zaś ze strony Ambasady Izraela wystąpił Pan Ambasador J.E. Zvi Rav-Ner. W swoim wystąpieniu Rektor ChAT wyraził zadowolenie z faktu, iż Uczelnia poprzez przedsięwzięcie organizowane ze Stroną Izraelską potwierdza swoje zainteresowanie problematyką międzykulturowości i nawiązuje stałą współpracę z wiodącą placówką pedagogiczną w Izraelu, którą jest David Yellin Academic College of Education w Jerozolimie. Z kolei Ambasador podkreślał znaczenie kontaktów izraelsko-polskich w kontekście historycznym: pomimo trudnej historii obydwu narodów, Polska przez wiele wieków stanowiła schronienie dla Żydów i miejsce powstania ich znaczącego dorobku kulturowego. Tym bardziej istotne znaczenie mają obecne, partnerskie relacje na gruncie naukowym, pozwalające kształtować w młodych pokoleniach Żydów i Polaków postawy otwartości, wzajemnego szacunku oraz wymianę myśli.

Na pierwszy dzień sympozjum zaplanowane zostały trzy sesje naukowe.

Pierwszą z nich otworzył swoim wystąpieniem prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski (ChAT). W referacie pt. *Inkluzja mniejszości kulturowych w polskiej szkole* zaprezentował koncepcję pedagogiki inkluzyjnej, stanowiącej swoistą alternatywę dla popularnej koncepcji integracji. Integracja zakłada włączanie jednostek różniących się do przyjmującej je społeczności, ich asymilację. Koncepcja pedagogiki inkluzyjnej natomiast postuluje tworzenie nowej społeczności, składającej się z różniących się od siebie jednostek, zakłada zindywidualizowane podejście nauczyciela do uczniów, postawę poszanowania dla ich odmienności, a wręcz podkreślanie jej jako punktu wyjścia do budowania ich tożsamości. Jednym z celów, do których koncepcja ta zmierza, jest kształtowanie w uczniach przekonania, że wyznawany przez nich system wartości nie jest jedynym możliwym, a podstawowym warunkiem istnienia w społeczności jest otwarcie się na odmiennosc drugiego człowieka.

Kolejnym referatem wygłoszonym w ramach pierwszej sesji był zaprezentowany przez prof. dr hab. Elżbietę Czykwin (ChAT) referat *Różnice w postrzeganiu wzajemnym mniejszości i większości etnicznych jako źródło stygmatyzacji oraz poczucia wstydu przedstawicieli mniejszości*. Prelegentka wyszła od kwestii stygmatyzowania przedstawicieli mniejszości etnicznych i zwróciła uwagę, iż proces ten prowadzić może do doświadczania przez nich wstydu. Wstyd zaś – świadomy, tłumiony czy też nieświadomiony – może skutkować m.in. aktami agresji jako mechanizmu obronnego stosowanego wobec stygmatyzującej większości. Wzajemna relacja większości i mniejszości nigdy nie jest relacją symetryczną, jako że mniejszość zwykle zaangażowana jest w problemy większości, zaś zjawisko odwrotne w zasadzie nie zachodzi. Wynika stąd doświadczane przez mniejszość poczucie bycia nieważnym, drugorzędnym oraz brak pewności siebie. Proces gettoizacji, z którym mamy do czynienia w takich relacjach, bywa niejako dwustronny: mniejszość bywa spychana do getta, ale i sama się w nim obwarowuje. Remedium na te niekorzystne zjawiska stanowić może postawa afirmująca mniejszość, poczucie własnej wartości i tożsamości budowane i umacniane we własnych grupach, przy jednoczesnym dostrzeganiu i respektowaniu ich obecności przez otoczenie.

Drugą sesję otworzył wykład dr. hab. Michała Bilewicza, reprezentującego Uniwersytet Warszawski. Jego tytuł brzmiał *Problemy historyczne w kontaktach młodych Polaków i Żydów. Wyniki badań*. Z badań prelegenta wynikało, że uprzedzenia wobec obcych oraz wobec Żydów są wśród Polaków znaczące. Ich nasilenie zaobserwowano w naszym kraju na początku obecnego wieku, co – jak można przypuszczać – miało związek z dyskusją wywołaną przez opublikowaną wówczas książkę J.T. Grossa *Sąsiedzi*. Kolejny

interesujący wynik badań dr. Bilewicza to obserwacja zmiany postaw Polaków wobec wojennych polskich i żydowskich losów: o ile w latach dziewięćdziesiątych wśród Polaków dominowało przekonanie o bardziej dramatycznych losach Żydów w czasie II wojny światowej, to już obecnie wśród naszych rodaków coraz powszechniejszy jest pogląd o równie tragicznych losach Polaków i Żydów w czasie wojny. U podstaw tej zmiany leżą dwie przyczyny. Po pierwsze z roku na rok ubywa świadków tamtych wydarzeń. Po drugie natomiast utrwalaniu uprzedzeń i stereotypów w relacjach polsko-żydowskich sprzyjają treści programów nauczania młodzieży w naszym kraju oraz sposoby ich przekazywania.

Profesor Aliza Shenhar (The Max Stern College of Emek Yezreel) wygłosiła referat pt. *Advantages and disadvantages of multiculturalism*. Zwróciła w nim uwagę na możliwe zagrożenia wynikające z wielokulturowości, jeśli nie towarzyszy jej międzykulturowy dialog i poszukiwanie wspólnych wartości.

Trzecia sesja rozpoczęta została wystąpieniem prof. zw. dr. hab. Ireneusza Krzemińskiego z Uniwersytetu Warszawskiego, pt. Polacy, Żydzi i inni. Prelegent zaprezentował wyniki prowadzonych przez siebie badań nad antysemityzmem. Podobnie jak prezentowane wcześniej wyniki badań dr. hab. Michała Bilewicza, także te wskazywały na znaczny poziom nastrojów antysemickich wśród Polaków. Prof. Krzemiński dokonał rozróżnienia pomiędzy tzw. antysemityzmem tradycyjnym a antysemityzmem nowoczesnym, związanym z ideologią narodową. O ile antysemityzm określany jako tradycyjny nie ma obecnie zbyt wielkiego znaczenia, o tyle jego nowoczesna, narodowa odmiana stanowi istotne, niepokojące zjawisko. Wydaje się, że jest on podsycany przez Kościół katolicki, w którym promuje się ideologię narodową czy wręcz nacjonalistyczną. Istnieje więc zależność pomiędzy Kościołem katolickim a postawami antysemickimi, które są cechą szerszego światopoglądu narodowo-katolickiego.

Ks. prof. dr Jerzy Tofiluk z Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie podjął temat *Wielokulturowość jako wyzwanie dla eklezjologii Kościoła prawosławnego. Obawy i nadzieje*. Przedstawił zarówno sytuację historyczną, jak i współczesną prawosławia w kontekście wielokulturowości. Zwrócił uwagę na pewne negatywne zjawiska, które miały już miejsce w przeszłości, np. etnofiletyzm, czyli dążenie do wywyższenia danej grupy narodowej w obrębie Kościoła. Eklezjologia prawosławna ma jednakże charakter eucharystyczny, co oznacza, że Kościół potrzebuje jedności Eucharystii i doktryny, ale afirmuje różnorodność kulturową.

Ostatnim prelegentem zabierającym głos podczas trzeciej sesji był prof. zw. dr hab. Aleksander Nalaskowski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

w Toruniu. Jego wystąpienie pt. *Interhomo* wyrażało sceptycyzm w odniesieniu do pozytywnych efektów łączenia kultur. Zdaniem profesora wszelkie dyfuzje kultur pozostają bezowocne. Z połączenia odmiennych kultur powstaje hybryda, która z natury rzeczy jest bezpłodna.

Każda z sesji zakończona została żywą, prowadzoną przez wiele osób, dyskusją.

Drugi dzień obrad podzielony został na dwie kolejne sesje.

Sesję czwartą rozpoczęło wystąpienie Ruth Bar-Sinai oraz dr Edny Kapel-Green z David Yellin Academic College of Education (DYC), pt. *Dialogues of Multi-Identity Groups with a Focus on Israeli-Polish Dialogue*. Wystąpienie składało się z dwóch części. W pierwszej z nich Ruth Bar-Sinai zaprezentowała żydowsko-arabskie programy międzykulturowe prowadzone przez DYC. Z kolei dr Edna Kapel-Green w drugiej części wystąpienia przedstawiła programy żydowsko-polskie, w których uczestniczyli żydowscy i polscy studenci. W obydwu typach programów szczególny nacisk kładzie się na zrozumienie narracji wszystkich partnerów dialogu, zwłaszcza w sytuacji, gdy ich opowieści pozostają w konflikcie, jak ma to miejsce w przypadku spotkań izraelsko-arabskich. David Yellin Academic College of Education słynie zresztą w Izraelu z wysiłków podejmowanych na rzecz zbliżenia izraelsko-arabskiego, a 20 % studiujących stanowią Arabowie. Jak podkreśliła w swym wystąpieniu dr Kapel-Green, badania pokazały, iż tego rodzaju spotkania skutkują większą otwartością uczestników wobec innego, nawet jeśli nie dochodzi w ich wyniku do przyjęcia i zaakceptowania jego narracji. Dlatego też niezwykle istotne są spotkania młodzieży polskiej i izraelskiej, stanowią one wartość samą w sobie.

Prof. nadzw. dr hab. Walter Żelazny z Uniwersytetu w Białymstoku zaprezentował temat *Koncepcja pokoju wielokulturowego, wielowyznaniowego i wielojęzycznego w twórczości Ludwika Zamenhofa*. Prelegent podkreślił, iż Zamenhof postrzegany jest zwykle jedynie jako twórca języka esperanto, tymczasem jego dorobek obejmuje znacznie szersze aspekty, co czyni go postacią wyprzedzającą swoją epokę. Jak podkreślał autor referatu, Zamenhof nie pasował do żadnego z istniejących ówczesnie nurtów ideologicznych.

Do tej ostatniej refleksji prof. Żelaznego nawiązała prof. nadzw. dr hab. Barbara Smolińska-Theiss (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie), rozpoczynając ostatnią, piątą sesję konferencji. W swoim referacie pt. *Korczakowskie transgresje kulturowe* przedstawiła sylwetkę Janusza Korczaka, wykraczając poza jej powszechnie znane atrybuty. Janusz Korczak, podobnie jak Ludwik Zamenhof, zdaniem prelegentki, był nie tylko człowiekiem, który wyprzedzał swoją epokę, ale również – ze względu na wszechstronność zainteresowań i obszarów aktywności – pozostawał w pewien

sposób osamotniony. Jego oryginalne, ponadczasowe koncepcje pedagogiczne, a przy tym złożone poczucie tożsamości Polaka i Żyda czyniły z Korczaka postać przekraczającą narzucane mu przez współczesnych ograniczenia.

Ostatnim wystąpieniem podczas konferencji był wykład prof. nadzw. dr hab. Kaliny Wojciechowskiej z Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, pt. *Od separatyzmu do pluralizmu. Modele biblijnej wielokulturowości i ich wartościowanie*. Prelegentka zaprezentowała biblijne perykopy opisujące spotkania kultur, a uczyniła to w aspekcie historycznym. W wielu tekstach Nowego Testamentu dostrzegła przykłady tytułowego pluralizmu kulturowego.

Czterem referatom zaprezentowanym podczas drugiego dnia sympozjum także towarzyszyła interesująca dyskusja, podczas której słuchacze mieli okazję do wyrażenia swoich wątpliwości, słów uznania kierowanych do autorów referatów, zaprezentowania odmiennych poglądów oraz zadania wykładowcom pytań.

Sympozjum zakończył J. M. prof. dr hab. Bogusław Milerski, Rektor ChAT, dokonując podsumowania wszystkich wystąpień, dziękując wykładowcom oraz słuchaczom, a także wyrażając nadzieję na kontynuowanie współpracy pomiędzy Akademią a Ambasadą Izraela w RP oraz The David Yellin Academic College of Education w Jerozlimie. Podkreślił również znaczenie kontaktów obydwu Uczelni, a także szczególne zaangażowanie Ambasady Izraela w ich rozwój.

